ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕК В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Голубчак К. Т., доцент кафедри архітектури та містобудування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Анотація: Стаття присвячена вивченню змісту і форми соціокультурного простору бібліотеки на сучасному етапі, яка зазнає суттєвих трансформацій під впливом інформаційних технологій, соціальних, економічних та технологічних змін. Виявлено основні тенденції проектування бібліотечних просторів у світовій практиці та, на основі проаналізованих аналогів, сформульовано принципи їх архітектурно-планувальної організації.

Ключові слова: архітектурно-планувальна організація, бібліотеки, медіатеки, інформаційні технології.

ОСОБЕННОСТИ АРХИТЕКТУРНО-ПЛАНИРОВОЧНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ БИБЛИОТЕК В ЭРУ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Голубчак К. Т., доцент кафедры архитектуры и градостроительства
Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа

Аннотация: Статья посвящена изучению содержания и формы социокультурного пространства библиотеки на современном этапе, которая испытывает существенные трансформации под влиянием информационных технологий, социальных, экономических и технологических изменений. Выявлены основные тенденции проектирования библиотечных пространств в мировой практике и, на основе проанализированных аналогов, сформулированы принципы их архитектурно-планировочной организации.

Ключевые слова: архитектурно-планировочная организация, библиотеки, медиатеки, информационные технологии.

THE PECULIARITIES OF ARCHITECTURAL AND PLANNING ORGANIZATION OF LIBRARIES IN THE AGE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Holubchak K. T., associate professor of the Department of Architecture and Urban Planning
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Abstract: The article is devoted to the study of the content and form of the socio-cultural space of the library at the present stage, which is undergoing significant transformations under the influence of information technologies, social, economic and technological changes. The basic tendencies of designing library spaces in the world practice are revealed and, based on the analyzed analogues, the principles of their architectural and planning organization are formulated.

Dynamic processes in the field of information technology and social communication, having undergone special development at the beginning of the XXI century, have greatly influenced the understanding of the functions and place of the library in the educational, recreational and leisure and socio-cultural space of society, becoming factors for the transformation of libraries and their acquisition of new functions, which was reflected in the formation of new concepts and principles of architectural organization of this type of buildings.

Today, the areas of activity and architectural solutions of traditional libraries in Ukraine do not meet the needs of today's information society, and especially its needs for communication and information support. As there are not enough qualitative samples that could serve as a basis for this research in domestic practice, so the successful world practice has been analyzed to identify the basic tendencies of designing modern libraries and to formulate recommendations for their architectural organization.

In the world advanced countries library professionals, together with architects, designers, representatives of the information technology sector, are actively working on solving the problem of modernization and adaptation of libraries to the modern requirements of society.

In its modern sense, the library is a multifunctional socio-cultural center providing open access to information in any form, as well as the opportunity to interact and carry out a wide range of activities-communicative, leisure, recreational for all segments of the population. The dynamic transformation of libraries and the acquisition of a wide range of new features requires a new architectural strategy, which would ensure the full realization of all potential capabilities of the library.

And, if, considering the exterior of the building, the mean of solving the task is the formation of a modern expressive architectural image of the building, then the interior space requires a much wider range of architectural innovations and transformations.

The internal space of the library is an important element of non-verbal communication, interacting with users through spatial shapes, color, lighting.

Taking into account the works of foreign and domestic researchers and the analysis of a number of world analogues, the following features of designing modern library spaces were revealed: flexibility and transformability, multifunctionality, accessibility and adaptability to all user groups, environmental friendliness, technological interactivity, architectural expressiveness.

As a result of the conducted research it is revealed that dynamic processes of development of innovations, digital and information-communication technologies set new contours of architectural-planning and spatial organization of the modern library building. Library space at the present stage significantly expands the range of its functions, acquiring new meaning and importance for society, becoming an important socio-cultural center.

Key words: architectural and planning organization, libraries, media libraries, information technologies.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть науково-технічний прогрес зумовив не лише значні технологічні зрушення, але й широкий спектр соціокультурних змін, що вплинули на формування якісно нового інформаційного суспільства. Цей феномен характеризується швидким зростанням кількості та різноманіття інформації, формуванням індустрії знань та інформаційної галузі, динамічним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, та колосальним впливом інформації на всі сфери життя суспільства, включаючи характер освітніх процесів, а також стиль повсякденного життя.

Динамічні процеси в галузі інформаційних технологій та соціальних комунікацій, зазнавши особливого розвитку на початку XXI ст., значною мірою вплинули на розуміння функцій і місця бібліотеки в освітньому, рекреаційно-дозвілєвому та соціокультурному просторі суспільства, стали факторами трансформації бібліотек, набуття ними нових функцій, що знайшло своє відображення у формуванні нових концепцій та засад архітектурної організації даного виду будівель [5].

Сьогодні сфери діяльності та архітектурні рішення традиційних бібліотек в Україні не відповідають потребам сучасного інформаційного суспільства, а особливо його потребам у комунікації та інформаційному забезпеченні. Така ситуація свідчить про актуальність даного дослідження

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичну базу дослідження становить низка праць вітчизняних та закордонних науковців, що висвітлюють сучасні тенденції

формотворення та архітектурної композиції сучасних бібліотек (І. Воронкова [4], С. Бородіна [3], Р. Самотий [8], Х. Фостер, Т. Іто та ін.); прогнозування перспектив розвитку і трансформації бібліотечних просторів (А. Мак Доналд [1], І. Коженкін [7]).

Мета статті полягає у визначенні основних тенденцій та принципів архітектурно-планувальної організації бібліотек в епоху інформаційно-комунікаційних технологій. Зазначена мета досягається виконанням таких **завдань**:

- Теоретичний аналіз публікацій з галузі архітектури та дизайну бібліотечних просторів, сфери бібліотечної справи та інформаційних технологій.
- Аналіз світової та вітчизняної практики проектування бібліотечних просторів на сучасному етапі з метою виявлення основних тенденцій їх архітектурно-планувальної організації.
- Формулювання основних принципів та рекомендацій щодо проектування бібліотек на сучасному етапі.

В епоху високих технологій бібліотека перестала бути основним джерелом отримання інформації, оскільки друкована література динамічно витісняється електронними носіями. А тому на сучасному етапі проєктанти все частіше відкидають існуючі традиції організації бібліотечного простору, натомість проєктують бібліотеки як самодостатній багатофункціональний культурний комплекс, де ключовими є не лише отримання інформації, а й обмін нею, комунікація, дозвілля і творчість.

Вітчизняна практика проектування бібліотек на сучасному етапі не відповідає вимогам інформаційного суспільства, а особливо його потребам у комунікації та інформаційному забезпеченні. Лише в останні роки під впливом динамічного розвитку креативної економіки та інформаційних технологій відчуються незначні позитивні кроки в організації бібліотечних об'єктів. Однак якісних зразків, що могли б слугувати основою для даного дослідження у вітчизняній практиці недостатньо, тож для виявлення основних тенденцій проектування сучасних бібліотек та формування рекомендацій щодо їх архітектурної організації варто звернутися до успішної світової практики.

У передових країнах світу фахівці бібліотечної справи разом з архітекторами, дизайнерами, представниками сфери інформаційних технологій активно працюють над вирішенням проблеми модернізації та адаптації бібліотек до сучасних вимог суспільства.

Починаючи з середини минулого століття, з появою комп'ютерних технологій ряд вчених висловлювали невтішні прогнози щодо майбутнього бібліотек, їх деактуалізації і тотального зникнення в ролі фізичного простору і трансформації у простір віртуальний [6].

Однак, як свідчить успішна світова практика функціонування сучасних бібліотечних просторів, в епоху цифрових технологій бібліотеки не зникають, а лише трансформуються і набувають нових функцій, а їхнє значення для суспільства суттєво зростає.

Як зазначає О. Дубініна, «замість того щоб стати загрозою для традиційної концепції бібліотеки, процес інтеграції нових інформаційних технологій фактично став каталізатором для трансформації бібліотеки в якийсь інший тип закладу». Кіберпростір не замінить фізичного, а скоріше стане складовою частиною реального простору, здійснивши певний вплив на смислове значення бібліотеки в суспільстві. Можна говорити про початок процесу трансформації бібліотеки в медіатеку.

Бібліотека в сучасному розумінні є багатофункціональним соціокультурним центром, що забезпечує відкритий доступ до інформації у будь-якому її вигляді, а також можливість взаємодії та здійснення широкого спектру активностей – комунікативної, дозвільної, рекреаційної для усіх верств населення. Динамічна трансформація бібліотек та набуття нею широкого спектру нових функцій вимагає відповідно нової архітектурної стратегії, що забезпечить повноцінну реалізацію усіх потенційних можливостей бібліотеки.

І, якщо, при розгляді екстер'єру будівлі засобом рішення поставленого завдання є формування сучасного виразного архітектурного образу будівлі, то внутрішній простір видає значно ширшого спектру архітектурних новацій та трансформацій.

Внутрішній простір бібліотеки є важливим елементом невербальної комунікації, взаємодіючи з користувачами через просторові форми, колір, освітлення [3].

Рис. 1. Особливості проектування сучасних бібліотек

Беручи до уваги праці закордонних та вітчизняних дослідників (Г. Фолкнер-Брауна, Е. Макдональда [1], О. Дубініної [5]) та проведений аналіз низки світових аналогів, можемо виявити такі особливості проектування сучасних бібліотечних просторів (рис. 1):

- гнучкість і трансформативність;
- багатофункціональність;
- доступність та адаптивність до усіх груп користувачів;
- екологічність;
- технологічність та інтерактивність;
- архітектурна виразність та естетика.

Гнучкість і трансформативність

Гнучке планування є невід'ємною рисою сучасної бібліотеки, оскільки дозволяє досягти максимальної функціональної та психологічної відкритості, відчуття відсутності меж та легкості, що сприяє комунікації та взаємодії, дозволяє користувачеві легко адаптуватися та орієнтуватися у пропонованих послугах, вільно обирати вид діяльності [7].

Зонування простору у такому випадку відбувається не стінами, а нюансно, за допомогою зорового розмежування з використанням кольору, рівня підлоги, пандусів, освітлення, меблювання і трансформованих світлопрозорих конструкцій.

Планувальне рішення повинне забезпечувати як можливості групових зустрічей, так і простір для індивідуальної роботи, а також повинне бути гнучким і спроможним відреагувати на появу нових запитів суспільства і майбутні трансформації. Трансформація простору та пристосування до конкретної активності відбувається також за рахунок модульного обладнання та меблювання, що відповідно до вимог користувачів трансформуються у невеликі зони для індивідуальної роботи чи укрупнені осередки для коворкінгу та групової роботи.

При використанні прийому гнучкого планування варто забезпечувати також можливість усамітнення за рахунок створення невеликих відокремлених осередків, скляних боксів чи кімнат.

Зрозуміло, що певний ряд обов'язкових бібліотечних приміщень (архіви, книгосховища, майстерні та технічні приміщення) в силу своєї специфіки не можуть бути повністю відкритими та доступними для користувачів, а тому їх доцільно виносити у підземний рівень будівлі. Ізоляція цих приміщень значною мірою полегшить дотримання інсоляційного, температурно-вологісного режиму.

Багатофункціональність

Поява нових форм дозволяє, потреба в комунікації, творчій реалізації та нові запити сучасного суспільства вимагають від бібліотек значно ширшого спектру послуг та відповідно різноманітнішої функціональної структури та переліку приміщень. Сучасна бібліотека, щоб зберегти свою актуальність, повинна бути багатофункціональною і забезпечувати не лише типові інформаційні послуги, але й можливість вибору культурної, комунікаційної, рекреаційно-дозвілєвої чи іншої діяльності. Окрім традиційних планувальних елементів, як читальний зал, книгосховища та архіви, планувальне вирішення сучасної бібліотеки має включати: лекційні та мультимедійні аудиторії, зали сучасних технологій (AR та VR), дитячі кімнати, творчі студії та майстерні, виставкові зали, коворкінги, відпочинкові оранжереї та атріуми.

Наділення бібліотечного простору новими видами функціональних процесів та активностей забезпечить створення нового іміджу бібліотеки як соціально важливого культурного осередку [2].

Доступність та адаптивність до усіх груп користувачів

Архітектурно-планувальне вирішення бібліотечного простору повинне забезпечувати його доступність і зручність для усіх вікових та соціальних груп населення – дітей і пенсіонерів, студентської молоді та осіб з обмеженими можливостями та кожного окремого користувача з власними потребами та мотивацією.

Більшість вітчизняних бібліотек розраховані на неіснуючого «середнього» користувача. Натомість закордонна практика демонструє ретельно продумані об'ємно-планувальні структури, що враховують потреби широкого спектра користувачів, моделі та специфіку їх поведінки, завдяки чому забезпечується досягнення високої соціальної ефективності будівлі.

Для вирішення такого завдання проводяться локальні соціологічні дослідження, на основі яких формуються профілі потенційних користувачів та сценарії їх діяльності в рамках відповідних просторів.

Прийоми екологічності, що знаходять своє вираження у більшості сучасних будівель, відіграють особливу роль в організації бібліотечних просторів, зокрема у створенні сприятливого мікроклімату та психологічного середовища. Бібліотека повинна існувати у гармонії з природним оточенням, стати його органічною складовою. Світовий досвід демонструє поширену практику застосування вертикального озеленення фасадів та внутрішнього простору бібліотек, створення садів, оранжерей та озелених атріумів у внутрішній структурі будівлі, не кажучи вже про використання екологічних будівельних та опоряджувальних матеріалів та енергоощадних технологій.

Технологічність та інтерактивність

Архітектурне рішення повинне забезпечувати здатність будівлі до впровадження технологічних новинок, які в епоху цифрових технологій розвиваються з динамічною швидкістю.

Повноцінне функціонування сучасної бібліотеки неможливе без впровадження в її структуру інноваційних технологій та останніх розробок у сфері пошуку, зберігання і трансляції інформації, електронних каталогів, мультимедійних стендів, засобів комунікації та іншого високотехнологічного обладнання [7]. Сучасному користувачу для комфортного пере-

бування та повноцінної реалізації усіх запитів необхідний повний спектр найновітніших технологічних розробок, що вмонтовані у структурні елементи будівлі, меблювання і про- низують увесь простір бібліотеки, роблячи його інтерактивним. Саме інтерактивність простору дозволяє користувачеві самостійно взаємодіяти з інформаційними ресурсами та з іншими користувачами.

Архітектурна виразність та естетика бібліотечного простору має на увазі відпо- відність будівлі вимогам часу і відображення естетичних ідеалів суспільства відповідної епохи. Світові зразки демонструють сміливі оригінальні трактування фасадів, застосування новітніх конструктивних технологій та будівельних матеріалів. Часто будівлі бібліотек в силу унікальності свого архітектурного вирішення стають символами міст і важливими ту- ристичними атракціями. А тому емоційно-психологічна виразність бібліотеки стає засобом її актуалізації та популяризації серед населення [6].

О. Дубініна, вивчаючи засоби архітектурної виразності бібліотечних будівель, наго- лошує на важливості архітектури бібліотек в процесі самоідентифікації суспільства. «Архі- тектурно-художнє оформлення фасадів та внутрішнього простору повинне відображати специфіку і «дух місця», а будівля в цілому – позиціонувати себе як невід’ємна частина цього місця».

Висновки. В результаті проведеного дослідження виявлено, що динамічні процеси розвитку інновацій, цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій задають нові контури архітектурно-планувальної та об’ємно-просторової організації будівлі сучасної біб- ліотеки. Бібліотечний простір на сучасному етапі суттєво розширює спектр своїх функцій, набуваючи нового змісту і значення для суспільства, стаючи важливим соціо-культурним осередком. А тому з метою повноцінної реалізації свого призначення архітектурна органі- зація сучасної бібліотеки повинна слідувати принципам гнучкості і трансформативності, багатofункціональності, доступності та адаптивності до усіх груп користувачів, екологіч- ності, технологічності та інтерактивності, архітектурної виразності та естетики.

ЛІТЕРАТУРА

1. McDonald A. The Top Ten Qualities of Good Library Space. // K. Latimer & H. Niegaard (eds.), IFLA library building guidelines. Developments & reflections. München: Saur, 2007. P. 13–29.
2. Jakovlevas-Mateckis K., Kostinaitė L., Pupelienė J. Conceptual Principles of the Planning of Modern Public Libraries // LIBER Quarterly, 2004. 14(2).
3. Бородин С. Д., Салахов Р. Ф. Дизайн общедоступных библиотек как отражение их социальных функций // Вестник КазГУКИ. 2018. № 4. С. 26–32.
4. Воронкова І. С. Ідеї гнучкої архітектури та трансформативних інтер’єрів Ф. Кізлера в проектуванні сучасних бібліотечних будівель // Вісник Національного універ- ситету «Львівська політехніка». Серія: Архітектура. Львів: Видавництво Львівської політех- ніки, 2017. № 878. С. 94–99.
5. Дубинина О. А. Архитектоника современной библиотеки // Вестник Челябин- ской государственной академии культуры и искусств. 2013. № 4 (36). С. 188–193.
6. Дубинина О. А. Влияние информационных технологий на библиотеку и ее ар- хитектуру // Библиосфера. 2012. № 4. С. 8–12.
7. Коженкин И. А. Тенденции развития физического пространства библиотеки и библиотечного оборудования под влиянием внедрения информационных технологий // Вестник ЧГАКИ. 2014. № 1 (37).

8. Самотий Р. Формування індивідуальності архітектурного бібліотечного простору – як стратегія створення іміджу бібліотеки [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. 2015. № 56. С. 67-78.

9. ArchDaily. Режим доступу: <https://www.archdaily.com/>. Дата звернення: 12.12.2019.

УДК 316.61:77

doi: 10.31650/2519-4208-2020-20-62-67

ПРОБЛЕМЫ УСТРОЙСТВА РЕАБИЛИТАЦИОННОГО ЛЕЧЕБНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ЦЕНТРА ДЛЯ МАЛОМОБИЛЬНЫХ ГРУПП НАСЕЛЕНИЯ

Плахотный Г. Н., канд. техн. наук, доцент кафедры архитектурных конструкций

Варич А. С., старший преподаватель кафедры архитектурных конструкций

e-mail: varich09@gmail.com;

ID ORCID: 0000-0001-6807-1479

Давидюк Я. А., студент Архитектурно-художественного института

Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация: В статье рассмотрены основные положения нормативных документов по решению и устройству реабилитационного лечебно-оздоровительного центра для маломобильных групп населения на колясках в условиях северного побережья Одесской бухты. Приведен пример устройства такого центра в конкретных условиях территории причала № 218. Прилегающая к морю прибрежная зона имеет сложные геологические условия. В 2009 году на земельном участке № 2, шириной 8 м (вдоль моря) начались работы по возведению лечебно-оздоровительного центра для людей с ограниченными возможностями передвижения в инвалидных колясках. На участке были выполнены подпорные стенки с контрфорсами со стороны склона и со стороны морской эрозии. Строительство этого реабилитационного лечебно-оздоровительного центра не было завершено, а находится только в проектом варианте.

Ключевые слова: реабилитационный лечебно-оздоровительный центр, маломобильные группы населения, архитектурные конструкции, пандус, подпорная стенка, опорная рама, тренажер.

ПРОБЛЕМИ ЗВЕДЕННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ЦЕНТРУ ДЛЯ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Плахотний Г. Н., кандидат технічних наук, доцент кафедри архітектурних конструкцій

Варич А. С., старший викладач кафедри архітектурних конструкцій

e-mail: varich09@gmail.com;

ID ORCID: 0000-0001-6807-1479

Давидюк Я. А., студент Архітектурно-художнього інституту

Одеська державна академія будівництва і архітектури

Анотація: У статті розглянуті основні положення нормативних документів по рішенню і влаштуванню реабілітаційного лікувально-оздоровчого центру для маломобільних груп населення на візках в умовах північного узбережжя Одеської бухти. Наведений приклад будівництва такого центру в конкретних умовах території причалу № 218. Прилегла до моря прибережна зона має складні геологічні умови. У 2009 році на земельній ділянці № 2, ши-